

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า "ทรัพย์สินหาย" เป็นคำที่เพิ่งนำมาใช้ในกฎหมาย เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแต่เดิมนั้นจะใช้คำว่า "ของตกของหาย" ดังปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะโจร และในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่ง "ทรัพย์สินหาย" นั้นมีทั้งทรัพย์สินหายในทางแพ่ง และทรัพย์สินหายในทางอาญา

สำหรับทรัพย์สินหายในทางแพ่งนั้น มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1323-1325 ซึ่งเป็นบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ให้ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหาย และการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหาย ซึ่งบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่เช่นนี้มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยที่ใช้กฎหมายตราสามดวง ลักษณะโจร มาตรา 110 โดยกำหนดให้ผู้เก็บได้ซึ่งของตกหายต้องบอกกล่าวแก่เจ้าหน้าที่เพื่อสืบหาตัวเจ้าของที่แท้จริง ส่วนบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินหายในทางอาญามีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 วรรคสอง โดยบัญญัติเอาผิดแก่ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหาย หากว่าเขามีเจตนาที่จะเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นไว้เป็นของตนหรือของบุคคลที่สามโดยทุจริต

อย่างไรก็ตาม แม้ทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติในเรื่องทรัพย์สินหายอยู่ แต่ก็มีได้บัญญัติให้นิยามคำว่าทรัพย์สินหายไว้อย่างชัดเจน จึงมีปัญหากว่าทรัพย์สินหายในทางแพ่งเหมือนหรือต่างจากทรัพย์สินหายในทางอาญาอย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินหาย แค่ไหนเพียงไรทรัพย์สินที่เจ้าของทำตกจึงจะกลายเป็นทรัพย์สินหาย

สำหรับแนวคิดในเรื่องทรัพย์สินหายในต่างประเทศนั้นมีความแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ จะมีแนวคิดเรื่องทรัพย์สินหายในทางอาญาโดยพิจารณาจาก เจตนาหรือจิตใจของผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายว่า เข้ารู้ตัว

เจ้าของหรือมีวิธีการอันสมควรที่จะสืบหาตัวเจ้าของหรือไม่ หากเขารู้ตัวเจ้าของ และมีเจตนาที่จะเบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเอง ผู้นั้นมีคามผิดฐานลักทรัพย์ (Larceny) โดยถือว่าแม้ทรัพย์สินหายก็ยังอยู่ใน "constructive possession" ของผู้ครอบครองเดิม ดังนั้นการเอาทรัพย์สินนั้นไปจึงเป็นการลักทรัพย์¹ ส่วนแนวคิดเรื่องทรัพย์สินหายในทางอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น การพิจารณาว่าเป็นทรัพย์สินหายหรือไม่จะพิจารณาจากการครอบครองของเจ้าของว่า ถ้าการครอบครองได้ขาดไปจากเจ้าของโดยปราศจากความตั้งใจ เช่นนั้น ทรัพย์สินนั้นตกเป็นทรัพย์สินหาย โดยการพิจารณาในเรื่องการครอบครองทรัพย์สินตามกฎหมายเยอรมันจะถือว่าการครอบครองยังอยู่กับเจ้าของต่อเมื่อ (1) ผู้นั้นมีเจตนายึดถือทรัพย์สินนั้นและ (2) ผู้นั้นต้องมีอำนาจอันแท้จริงเหนือทรัพย์สินนั้น ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งถือว่าการครอบครองไม่อยู่กับผู้นั้น หากใครมาเอาไปข่มขู่ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์² เพราะไม่เป็นการ "เอาไป" จากการครอบครองของผู้อื่น แต่อาจมีความผิดฐานข่มขู่ทรัพย์สินได้หากผู้นั้นมีเจตนาที่จะเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนโดยทุจริต

ในปัจจุบันการวินิจฉัยปัญหาเรื่องทรัพย์สินหายในกฎหมายอาญาของไทยมีการวินิจฉัยโดยใช้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากอิทธิพลของแนวคิดของระบบกฎหมายทั้งสองที่แตกต่างกัน ทว่าให้นักกฎหมายซึ่งยึดถือแนวคิดที่ต่างกันไปวินิจฉัยปัญหาเรื่องทรัพย์สินหายในทางอาญาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ต่างกันมีผลทำให้การวินิจฉัยปัญหาเรื่องทรัพย์สินหายในกฎหมายอาญายังขาดความแน่ชัดว่า กรณีใดจึงจะตกเป็นทรัพย์สินหาย ความหมายของทรัพย์สินหายตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาต่างกันหรือไม่ กรณีใดจำเลยจะมีความผิดฐานลักทรัพย์ กรณีใดจำเลยจะมีความผิดฐานข่มขู่ทรัพย์สินหาย ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องทรัพย์สินหาย ซึ่งแบ่งได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

¹J.C. Smith and Brain Hogen, Criminal Law, 6 th ed. (London: Butterworth and Co. (Publishers) Ltd., 1988), p. 676.

²E.J. Cohn, "The Law of Thing," in Manual of German Law, 2nd ed. (London: Her Majesty's Stationary Office, 1968), p.183.

(1) เป็นกลุ่มคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิจารณาตัวผู้เสียหาย เป็นหลักว่า ผู้เสียหายยังครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่หรือทรัพย์สินนั้นหลุดจากการครอบครองแล้ว³ โดยไม่พิจารณาว่าผู้เก็บได้รู้หรือไม่ว่าเจ้าของกำลังติดตาม เป็นแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของระบบซีวิลลอว์โดยพิจารณาจากการครอบครองของเจ้าทรัพย์ เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินหายหรือไม่

(2) เป็นกลุ่มคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิจารณาจากตัวผู้กระทำเป็นหลัก โดยพิจารณาว่าในขณะที่เก็บได้ ผู้กระทำรู้หรือมีเหตุอันควรรู้หรือไม่ว่าทรัพย์สินนั้นยังอยู่ในระหว่างเจ้าของกำลังติดตาม ถ้ารู้ก็เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ถ้าเอาไปโดยไม่รู้ เช่นว่านั้นก็เป็นการเก็บได้ทรัพย์สินหาย⁴ เป็นแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของระบบคอมมอนลอว์โดยพิจารณาจากเจตนาของผู้เก็บได้เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยความผิด

จากการที่หลักเกณฑ์ที่จะใช้วินิจฉัยเรื่องทรัพย์สินหายยังขาดความแน่ชัดเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาอย่างมาก ผู้ซึ่งกฎหมายย่อมสนับสนุนการตีความกรณีทรัพย์สินหาย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น การจะมีการวิเคราะห์หาหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้วินิจฉัยเรื่องทรัพย์สินหายในทางอาญาที่มีความชัดเจนสามารถยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน ย่อมทำให้สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นได้

³ฎีกาที่ 519/2502 2502 ฉ. 655. จำเลยเก็บกระเป๋าใส่เงินของเจ้าทรัพย์ ซึ่งเหน็บไว้ที่เอวแล้วเลื่อนหลุดไปจากเอว ในขณะที่นั่งดูภาพยนตร์อยู่ใกล้เคียงกัน ถือว่าทรัพย์สินนั้นยังอยู่ในความยึดถือของเจ้าทรัพย์ ไม่ใช่เป็นทรัพย์สินที่อยู่ในสภาพของตกของหาย เมื่อจำเลยเอาไปเสีย ย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์

⁴ฎีกาที่ 1628/2509 2509 ฉ. 1836 เจ้าทรัพย์เอาเงินเหน็บไว้ชายผ้าแล้วเดินไปธุระ จำเลยเดินมาตามถนนพบขนบัตรตกอยู่ที่เก็บเอาเสีย เจ้าทรัพย์พอรู้สึกว่าเงินที่เหน็บไว้หายก็รีบไปติดตามทางเพราะไม่รู้ว่าตกที่ไหน ไปสอบถามจำเลยว่าเห็นเงินตกตามทางบ้างไหม จำเลยปฏิเสธ ดังนั้นเห็นว่าตอนจำเลยเก็บเงินไปนั้นก็รู้ว่าเป็นของใคร และก็รู้ว่าเจ้าของกำลังติดตามอยู่ ฉะนั้นเมื่อจำเลยเก็บเงินตกกลางทางได้ และเอาเป็นประโยชน์ของตนเสียโดยเจตนาทุจริต เป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหายซึ่งจำเลยเก็บได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความหมาย และแนวคิดในเรื่องทรัพย์สินสหายในกฎหมายอาญา ตลอดจนหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินสหายในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสหาย ทั้งตามกฎหมายแพ่งและตามกฎหมายอาญาว่ามีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการวินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินสหายในทางอาญา เพื่อสามารถยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาถึงแนวคิดในเรื่องทรัพย์สินสหายในทางอาญา ตลอดจนหลักเกณฑ์ที่ใช้วินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินสหาย
2. ศึกษาวิจัยกฎหมายในเรื่องทรัพย์สินสหายของประเทศไทยเป็นหลัก โดยเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ที่ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน
3. วิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมในการวินิจฉัยเรื่องทรัพย์สินสหายในทางอาญา เพื่อสามารถยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

สมมุติฐานในการวิจัย

ปัจจุบันหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินสหายในกฎหมายอาญายังไม่มีความชัดเจนเพียงพอว่าควรพิจารณาจากตัวเจ้าของทรัพย์สินหรือพิจารณาจากตัวผู้กระทำความผิด การศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในทางทฤษฎีให้แน่ชัดจะทำให้สามารถวินิจฉัยปัญหาเรื่องนี้ได้อย่างเป็นแนวทางเดียว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดในเรื่องทรัพย์สินสหายในทางอาญา ตลอดจนหลักเกณฑ์ที่ใช้วินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินสหาย
2. ทำให้ทราบถึงบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสหายทั้งทางแพ่งและทางอาญา รวมทั้งแนวคำพิพากษาศาลฎีกา โดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบกันเพื่อทราบถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย
3. ทำให้ทราบแนวทางที่เหมาะสมในการวินิจฉัยในเรื่องทรัพย์สินสหายในทางอาญา เพื่อสามารถยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน